บทเรียนสำเร็จรูป

วิชา พระพุทธศาสนา (ส21101) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เล่มที่ 2 ขันธ์ 5

นางสาวอุทศ มาดบังอ่อน

ครูชำนาญการ

โรงเรียนพิชัย อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39

คำนำ

บทเรียนสำเร็จรูปเล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5 จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้เวลาเรียน 1 ชั่วโมง โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ประกอบด้วย คำแนะนำสำหรับครู คำแนะนำสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาโดยจัดเนื้อหาเป็นส่วนย่อย ๆ บรรจุลงในกรอบ เมื่อศึกษาเนื้อหาแต่ละกรอบแล้วจะมีคำถามแบบฝึกหัดและเฉลย มีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพร้อมเฉลย เพื่อเป็นการทดสอบความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน

ผู้รายงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างดียิ่ง

อุทิศ มาดบังอ่อน

www.kroobannok.com

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
คำแนะนำสำหรับครู	1
คำแนะนำสำหรับนักเรียน	2
มาตรฐานการเรียนรู้	3
สาระการเรียนรู้	3
จุดประสงค์การเรียนรู้	3
แบบทดสอบก่อนเรียน	4
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน	7
กรอบที่ 1	8
กรอบที่ 2	10
กรอบที่ 3	12
กรอบที่ 4	14
กรอบที่ 5	16
กรอบที่ 6	18
กรอบที่ 7	20
กรอบที่ 8	22
กรอบที่ 9	24
กรอบสรุปความรู้	26

www.kroobannok.com

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
แบบฝึกหัดที่ 1	27
เฉลยแบบฝึกหัดที่ 1	28
แบบฝึกหัดที่ 2	29
เฉลยแบบฝึกหัดที่ 2	30
แบบทดสอบหลังเรียน	31
เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน	34
กระดาษคำตอบ	35
สรุปผลประเมินบทเรียนสำเร็จรูป	36
บรรณานุกรม	37

www.kroobannok.com

คำแนะนำสำหรับนักเรียน

บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ใช้เวลาศึกษาในเวลาเรียนจำนวน 2 ชั่วโมง เมื่อครูผู้สอนนำบทเรียนสำเร็จรูปไปใช้ ควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาวิธีการใช้บทเรียนสำเร็จรูปและแผนการจัดการเรียนรู้ให้เข้าใจและปฏิบัติตามแผนการจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอน

2. ทดสอบความรู้ก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้พื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน

3. ก่อนให้นักเรียนทำกิจกรรม ครูผู้สอนควรชี้แจงวิธีการใช้ให้นักเรียนเข้าใจ

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปควบคู่กับแผนการจัดการเรียนรู้ ขณะที่นักเรียนทำกิจกรรมครูผู้สอนควรดูและให้คำปรึกษา

5. เมื่อนักเรียนศึกษาเนื้อหาแล้ว ให้นักเรียนตอบคำถามหรือทำแบบฝึกหัดเพื่อประเมินความรู้แต่ละเรื่อง โดยเน้นให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดด้วยความตั้งใจและมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

6. ทดสอบความรู้หลังเรียน หลังจากที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมจบเล่ม

www.kroobanmok.com

คำแนะนำสำหรับนักเรียน

บทเรียนสำเร็จรูปนี้ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองสามารถนำไปศึกษานอกเวลาเรียนได้ นักเรียนจะได้รับความรู้อย่างครบถ้วน โดยอ่านคำแนะนำก่อนศึกษาบทเรียนตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองในเวลาเรียน 1 ชั่วโมง แต่นักเรียนสามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนได้ตามความสนใจ

2. ก่อนที่นักเรียนจะศึกษาเนื้อหาควรทำแบบทดสอบก่อนเรียนแล้วตรวจคำตอบ
จากเฉลย จดบันทึกคะแนนไว้เปรียบเทียบกับคะแนนทดสอบหลังเรียน

3. เริ่มทำการศึกษาตั้งแต่กรอบแรกเรียงไปตามลำดับโดยไม่ข้ามกรอบใดกรอบหนึ่ง

4. อ่านคำชี้แจงและคำถามด้วยความตั้งใจแล้วจึงตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบด้วยความรอบคอบ โดยไม่ขีดเขียนข้อความใด ๆ ลงในบทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้

5. เมื่อตอบคำถามเสร็จกรอบหนึ่ง จึงเปิดดูคำตอบจากเฉลยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องแต่อย่าดูเฉลยก่อนตอบ

6. เมื่อตอบคำถามถูกต้องจึงศึกษาเนื้อหากรอบต่อไป แต่ถ้าคำตอบไม่ถูกต้องควรย้อนกลับไปศึกษาเนื้อหากรอบที่ผ่านมาให้เข้าใจ แล้วจึงตอบคำถามใหม่อีกครั้งจนได้คำตอบถูกต้องแล้วจึงทำแบบฝึกหัดตามที่กำหนด

7. เมื่อศึกษาเนื้อหาครบทุกกรอบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนและตรวจคำตอบกับเฉลย

8. เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อดูความก้าวหน้าของนักเรียนถ้าได้คะแนนน้อยลงควรศึกษาเพิ่มเติมใหม่อีกครั้ง

www.kroobannok.com

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 1.1 ม.1/5 อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

สาระการเรียนรู้

ขันธ์ 5

1. รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
2. ธาตุ 4 ได้แก่ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ
3. คุณค่าของขันธ์ 5
4. การนำขันธ์ 5 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมาย องค์ประกอบของขันธ์ 5 ได้
2. บอกคุณค่าขันธ์ 5 ได้
3. อภิปรายขันธ์ 5 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. เป็นผู้ที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้มีระเบียบวินัยและมีความซื่อสัตย์

www.kroobannok.com

แบบทดสอบก่อนเรียน

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คะแนนเต็ม 10 คะแนน

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. สิ่งที่ประกอบขึ้นมาเป็นร่างกายและจิตใจของมนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาคือข้อใด

ก. ขันธ์ 5

ข. สมบัติ 4

ค. อบายมุข 6

ง. สังขารและวิญญาณ

2. ธาตุ 4 เล็บ ฟัน ของร่างกาย เป็นส่วนประกอบของธาตุใด

ก. ธาตุดิน

ข. ธาตุน้ำ

ค. ธาตุไฟ

ง. ธาตุลม

3. ข้อใดจัดเป็น “วาโยธาตุ”

ก. เลือด

ข. น้ำตา

ค. ผิวหนัง

ง. ลมหายใจ

www.kroobannok.com

4. สังขารในขันธ์ 5 มีความหมายว่าอย่างไร

ก. การจำได้หมายรู้

ข. สภาพที่ปรุงแต่งจิต

ค. ความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉย ๆ

ง. สิ่งที่เป็นรูปร่างของคนเรา

5. ข้อใดแสดงภาวะจิตที่มี “เวทนาขันธ์”

ก. หมอนวลตา อยากรักษาคนไข้ให้หาย

ข. วัฒนะ ควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองได้

ค. ครูกริชเพชร เห็นเด็กบาดเจ็บจึงเข้าไปช่วยเหลือ

ง. กรกนก รู้สึกเฉย ๆ เมื่อได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียน

6. “ฆานวิญญาณ” หมายถึงข้อใด

ก. การรับรู้ทางใจ

ข. การรับรู้ทางหู

ค. การรับรู้ทางกาย

ง. การรับรู้ทางจมูก

7. ข้อใด <u>ไม่ใช่</u> องค์ประกอบของชีวิต

ก. ร่างกาย

ข. ความรู้สึก

ค. ความมั่งมี

ง. ความจำ ความคิด

8. คำว่า “วิญญาณ” ในขันธ์ 5 หมายถึงข้อใด

ก. สำนึกผิดชอบชั่วดี

ข. วิญญาณที่เกิดจากสมาธิ

ค. การรับรู้ที่เกิดจากอายตนะ

ง. ดวงจิตที่ออกจากร่างเมื่อตาย

www.kroobannok.com

9. “วิญญาณขันธ์” ในเรื่องขันธ์ 5 จัดเป็นทุกข์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องใด

ก. ส่วนที่เป็นรูปต่าง ๆ

ข. ส่วนที่เป็นความรู้สึกต่าง ๆ

ค. การรู้แจ้งในอารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6

ง. เป็นสภาพจิตที่ได้รับการปรุงแต่งที่ดีแล้ว

10. การศึกษาเรื่อง ขันธ์ 5 ให้คุณค่าในเรื่องใด

ก. ช่วยให้มองโลกในแง่ดี

ข. ช่วยให้คิดกว้างไกล ใฝ่รู้

ค. ช่วยให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น

ง. ช่วยให้เข้าใจกฎธรรมชาติของชีวิต

www.kroobannok.com

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คะแนนเต็ม 10 คะแนน

1. ก	6. ง
2. ก	7. ค
3. ง	8. ค
4. ข	9. ค
5. ง	10. ง

ตรวจเฉลยแล้วไปศึกษาเรียนรู้
ตั้งแต่กรอบที่ 1 ตามลำดับ
อย่าข้ามกรอบนะคะ.....

www.kroobannok.com

กรอบที่ 1

ขันธ์ 5

ขันธ์ 5 หรือ เบญจขันธ์ คือ องค์ประกอบของชีวิต 5 ประการ ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นร่างกายและส่วนที่เป็นจิตใจ ได้แก่

1. รูป คือ ส่วนที่เป็นรูปธรรม หมายถึง ส่วนที่เป็นร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย ซึ่งรับรู้ได้ด้วยทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย

2. นาม คือ ส่วนที่เป็นนามธรรม หมายถึง ส่วนที่เป็นใจ เป็นส่วนที่ไม่มีรูปร่างรับรู้ได้ด้วยใจ ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

คำถาม

1. สิ่งที่ประกอบขึ้นมาเป็นร่างกายและจิตใจของมนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนา คือข้อใด

ก. ขันธ์ 5 ข. สมบัติ

ค. อบายมุข 6 ง. สังขารและวิญญาณ

2. ข้อใด <u>ไม่ใช่</u> องค์ประกอบของขันธ์ 5

ก. รูป ข. เวทนา ค. สัญญา ง. เมตตา

3. ขันธ์ 5 สรุปได้ตามข้อใด

ก. กายกับจิต ข. รูปกับกาย ค. จิตกับวิญญาณ ง. ร่างกาย

www.kroobanrok.com

เฉลย

1. ก 2. ง 3. ก

ที่มา : http://board.palungjit.org/

www.kroobannok.com

กรอบที่ 2

1. รูป

รูป คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย เช่น การหมุนเวียนโลหิต การหายใจ การเติบโตของร่างกาย นอกจากนี้ยังหมายถึง สิ่งใด ๆ ในโลกในส่วนที่เป็นวัตถุ อันเป็นผลรวมของธาตุดั้งเดิมที่เรียกว่า **ธาตุ 4** หมายถึง สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างกายของสิ่งทั้งหลาย เป็นส่วนประกอบที่สามารถมองเห็นได้จับต้องได้ ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ

คำถาม

1. รูป คืออะไร
2. ธาตุ 4 หมายถึงอะไร
3. ร่างกายประกอบด้วยธาตุ 4 ได้แก่อะไรบ้าง

ที่มา : http://board.palungjit.org/

www.kroobannok.com

เฉลย

1. ส่วนที่เป็นร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย
2. สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างกายของสิ่งทั้งหลาย เป็นส่วนประกอบที่สามารถมองเห็นได้ จับต้องได้
3. ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ

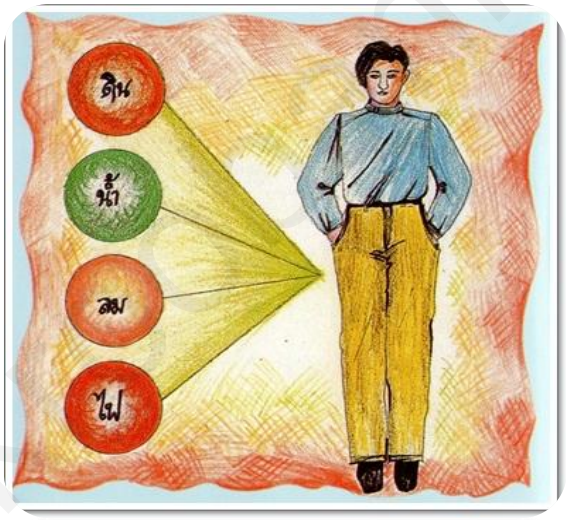

ที่มา : http://dharmahall.blogspot.com/

www.krupanok.com

กรอบที่ 3

ธาตุ 4 ประกอบด้วย

1. ปฐวีธาตุ หรือ ธาตุดิน หมายถึง อวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายที่มีลักษณะแข็ง เช่น เนื้อ ผิวหนัง ผม เล็บ ขน ฟัน ตับ ไต ปอด หัวใจ ลำไส้ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก

2. อาโปธาตุ หรือ ธาตุน้ำ หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะไหลและเหลว ได้แก่ ของเหลวในร่างกาย เช่น เลือด น้ำเลือง น้ำดี น้ำปัสสาวะ น้ำไขข้อ น้ำมูก น้ำลาย น้ำตา เหงื่อ

3. เตโชธาตุ หรือ ธาตุไฟ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่ร้อน ได้แก่ ความอบอุ่นในร่างกาย ความร้อนที่เผาผลาญอาหารในร่างกาย ความเย็น

4. วาโยธาตุ หรือ ธาตุลม หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่สั่นไหวและเคลื่อนที่ ได้แก่ ลม (แก๊สในร่างกาย) ลมหายใจ ลมในท้อง ลมในไส้

คำถาม

จงจับคู่ข้อความที่มีความสัมพันธ์กัน

.....1. ลมหายใจ แก๊สในร่างกาย	ก. ปฐวีธาตุ หรือ ธาตุดิน
.....2. เลือด น้ำลาย น้ำเหลือง	ข. อาโปธาตุ หรือ ธาตุน้ำ
..... 3. ความอบอุ่นในร่างกาย	ค. เตโชธาตุ หรือ ธาตุไฟ
.....4. ผิวหนัง กระดูก หัวใจ	ง. วาโยธาตุ หรือ ธาตุลม

www.kroobannok.com

เฉลย

1. ง 2. ข 3. ค 4. ก

ที่มา : http://moryathai.blogspot.com/

www.kruannok.com

กรอบที่ 4

2. เวทนา

เวทนา คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้สิ่งต่าง ๆ มี 3 ประการ ได้แก่

1. **สุขเวทนา** หมายถึง ความรู้สึกสบายใจ
2. **ทุกขเวทนา** หมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจ
3. **อุเบกขาเวทนา** หมายถึง ความรู้สึกเฉย ๆ หรือเป็นกลาง

คำถาม

1. เวทนา คืออะไร มีกี่ประการ
2. สุขเวทนา หมายถึงอะไร
3. ทุกขเวทนา หมายถึงอะไร
4. อุเบกขาเวทนา หมายถึงอะไร

www.kroobannok.com

เฉลย

1. เวทนา หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้น จากการรับรู้สิ่งต่าง ๆ มี 3 ประการ ได้แก่ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา
2. สุขเวทนา หมายถึง ความรู้สึกสบายใจ
3. ทุกขเวทนา หมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจ
4. อุเบกขาเวทนา หมายถึง ความรู้สึกเฉยๆ

ที่มา : http://pantip.com/topic/3237070

www.kruannok.com

กรอบที่ 5

3. สัญญา

สัญญา หมายถึง ความจำได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่น ความจำได้ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส มี 6 ประการ ได้แก่

1. **รูปสัญญา** คือ ความหมายรู้รูป เช่น รู้ว่ามีสีดำ แดง เขียว ขาว สูง ยาว ผอม อ้วน
2. **สัททสัญญา** คือ ความหมายรู้เสียง เช่น รู้ว่ามีเสียงดัง เบา ทุ้ม แหลม
3. **คันธสัญญา** คือ ความหมายรู้กลิ่น เช่น รู้ว่าหอมหรือเหม็น
4. **รสสัญญา** คือ ความหมายรู้รส เช่น รู้ว่าหวาน เปรี้ยว ขม เค็ม
5. **โผฏฐัพพสัญญา** คือ ความหมายรู้สัมผัสทางกาย เช่น รู้ว่าอ่อน แข็ง หยาบกระด้าง ละเอียด ร้อน เย็น

คำถาม

1. สัญญา หมายถึงอะไร
2. คันธสัญญา คืออะไร
3. ธัมมสัญญา คืออะไร

www.kroobannok.com

เฉลย

1. สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ในอารมณ์ 6
2. คันธสัญญา คือ ความหมายรู้กลิ่น
3. ธัมมสัญญา คือ ความหมายรู้ทางอารมณ์ทางใจ

•• การใฝ่ใจศึกษา
เป็นเครื่องพัฒนาความรู้ • •

www.kroobannok.com

กรอบที่ 6

4. สังขาร

สังขาร หมายถึง ความนึกคิดที่เกิดจากใจหรือสภาพที่ปรุงแต่งจิตใจให้ดี ชั่ว หรือเป็นกลาง ๆ มี 3 ประการ ได้แก่

1. **กายสังขาร** คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางกาย
2. **วจีสังขาร** คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางวาจา
3. **จิตตสังขาร** คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางใจ

คำถาม

1. สังขาร หมายถึงอะไร มีกี่ประการ
2. วจีสังขาร คืออะไร
3. ตามทรรศนะของพระพุทธศาสนาอะไรเป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์คิดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

www.kroobannok.com

เฉลย

1. สังขาร หมายถึง ความนึกคิดที่เกิดจากใจ หรือสภาพที่ปรุงแต่งจิตใจให้ดี ชั่ว หรือเป็นกลาง มี 3 ประการ ได้แก่ (1) กายสังขาร (2) วจีสังขาร (3) จิตตสังขาร
2. สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางวาจา
3. สังขาร

ที่มา : http://konbandon.igetweb.com/

www.kanmok.com

กรอบที่ 7

5. วิญญาณ

วิญญาณ เป็นการตระหนักรู้ของจิต ซึ่งรับรู้ผ่านประสาทการรับรู้ 6 ทาง ได้แก่

1. **จักขุวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางตา หรือ การเห็น
2. **โสตวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางหู หรือ การได้ยิน
3. **ฆานวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางจมูก หรือ การได้กลิ่น
4. **ชิวหาวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางลิ้น หรือ การลิ้มรส
5. **กายวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางกาย หรือ การสัมผัสทางกาย
6. **มโนวิญญาณ** หมายถึง การรับรู้อารมณ์ทางใจ หรือ การคิด

คำถาม

ให้นักเรียนจับคู่ข้อความทางขวามือให้สัมพันธ์กับทางซ้ายมือ

..... 1. การรับรู้ทางตา หรือการเห็น	ก. โสตวิญญาณ
.....2. การรับรู้ทางหู หรือการได้ยิน	ข. ชิวหาวิญญาณ
.....3. การรับรู้ทางจมูก หรือการได้กลิ่น	ค. กายวิญญาณ
.....4. การรับรู้ทางลิ้น หรือการลิ้มรส	ง. จักขุวิญญาณ
.....5. การรับรู้ทางกาย หรือการสัมผัสทางกาย	จ. มโนวิญญาณ
.....6. การรับรู้ทางใจ หรือการคิด	ฉ. ฆานวิญญาณ

www.kroobannok.com

เฉลย

ง 1.	ข 4.
ก 2.	ค 5.
ฉ 3.	จ 6.

ที่มา : http://konbandon.igetweb.com/

www.kroobannok.com

กรอบที่ 8

คุณค่าหลักธรรมของขันธ์ 5

1. ทำให้รู้จักองค์ประกอบของตนเองและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้าง และสามารถเข้าใจสถานภาพของตนและสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง

2. ทำให้เป็นคนมีเหตุผลไม่ยึดมั่นในตนเองและสิ่งต่าง ๆ จนเกินไปเพราะโดยแท้จริงแล้วก็ไม่มีอะไรที่เป็นตัวตนที่เราจะไปยึดถือได้

3. ทำให้เราไม่ประมาทในวัยและชีวิตเพราะเข้าใจสภาพที่เป็นจริงของตนและสิ่งที่อยู่รอบข้าง

คำถาม

1. การเรียนรู้ขันธ์ 5 มีคุณค่าอย่างไร

ก. ทำให้รู้จักตนเอง ข. ทำให้เป็นคนมีเหตุผล

ค. ทำให้เป็นคนไม่ประมาท ง. ถูกทุกข้อ

2. ข้อใดให้ประโยชน์<u>น้อยที่สุด</u>ของขันธ์ 5

ก. ทำให้คลายความยึดมั่น

ข. ดำรงชีวิตอย่างไม่ประมาท

ค. ทำให้เข้าใจความสำคัญของร่างกาย

ง. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต

www.kroobannok.com

เฉลย

1. ค
2. ง

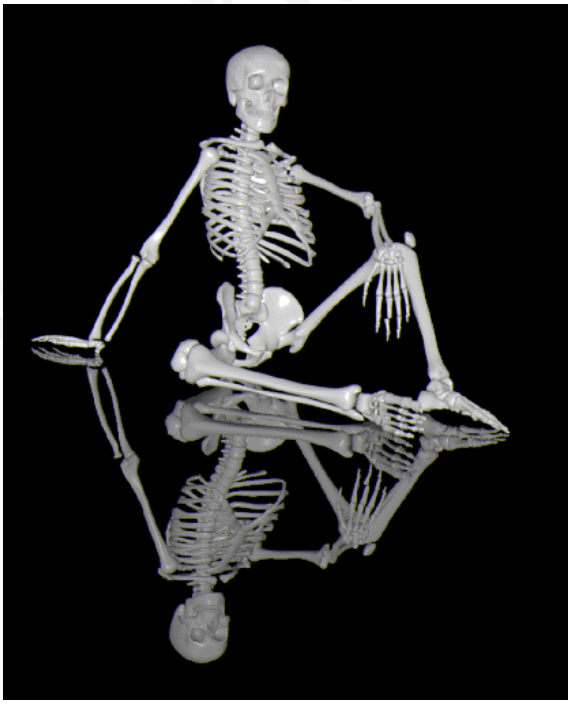

ที่มา : http://www.bloggang.com/

www.kruthamnok.com

กรอบที่ 9

การนำหลักธรรมขันธ์ 5 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วิธีปฏิบัติตามหลักขันธ์ 5 ได้แก่ ฝึกใช้ปัญญาพิจารณาร่างกายหรือชีวิตของเรา โดยแยกออกเป็นส่วนประกอบย่อยให้เข้าใจตามความเป็นจริงที่ว่าร่างกายของเราที่มองดูสวยหรือสวยดีแท้จริงแล้วเป็นเพียงภาพลวงตา เป็นสภาพที่ตั้งอยู่ได้ไม่นาน มีความเสื่อมเป็นธรรมดา ดังนั้นเราไม่ควรยึดติดหรือหลงใหลไปตามกิเลส ควรใช้ร่างกายให้เกิดประโยชน์โดยทำแต่ความดี

ผลที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ทำให้มีความสุขใจไม่ทุกข์หรือเดือดร้อนใจ สามารถพัฒนาตนเองทางด้านความเป็นอยู่ สามารถฝึกฝนจิตใจให้เข้าถึงหลักธรรมในระดับสูงได้

ผลที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่น ทำให้มีความสุขไม่เดือดร้อน สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เห็นแก่ตัว ส่งผลให้สังคมส่วนรวมมีความสงบสุข

คำถาม

1. วิธีการปฏิบัติตามหลักขันธ์ 5 และธาตุ 4 คืออะไรบ้าง
2. ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักขันธ์ 5 และธาตุ 4 มีอะไรบ้าง

www.krookhamok.com

เฉลย

1. วิธีปฏิบัติตามหลักขันธ์ 5 และธาตุ 4 ได้แก่ ฝึกใช้ปัญญาพิจารณาร่างกายหรือชีวิตของเรา โดยแยกออกเป็นส่วนประกอบย่อยให้เข้าใจตามความเป็นจริงที่ว่าร่างกายของเราที่มองดูสวยหรือสวยดีแท้จริงแล้วเป็นเพียงภาพลวงตา เป็นสภาพที่ตั้งอยู่ได้ไม่นาน มีความเสื่อมเป็นธรรมดา
2. ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักขันธ์ 5 และธาตุ 4 คือ มีความสุขใจ ไม่ทุกข์หรือเดือดร้อนใจ มีความสุข ไม่เดือดร้อน สามารถอยู่ร่วมกันได้

อ่านจบแล้วทำแบบฝึกหัดได้เลยคะ.....

www.kroobanrok.com

แบบฝึกหัดที่ 1

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

1. ตัวเราที่เรียกว่า มนุษย์นั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง .....
2. รูป ขันธ์ (กองรูป) คืออะไร.....
3. เวทนา เวทนาขันธ์ (กองเวทนา) คืออะไร.....
4. สัญญา สัญญาขันธ์ (กองเวทนา) คืออะไร .....
5. สังขาร สังขารขันธ์ (กองสังขาร) คืออะไร.....
6. วิญญาณ วิญญาณขันธ์ (กองวิญาณ) คืออะไร.....
7. ธาตุดิน ได้แก่อะไร.....
8. ธาตุน้ำ ได้แก่อะไร.....
9. ธาตุไฟ ได้แก่อะไร.....
10. ธาตุลม ได้แก่อะไร.....

www.kroobannok.com

เฉลยแบบฝึกหัดที่ 1

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

.....

..

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

1. 2 อย่างคือ กายกับจิต (ใจ)
2. ส่วนต่างๆที่เป็นร่างกายทั้งหมด
3. ส่วนที่เป็นความรู้สึก เช่น รู้สึกสุข รู้สึกทุกข์ หรือรู้สึกเฉย ๆ
4. ส่วนที่เป็นความจำได้หมายรู้ เช่น จำเรื่องต่าง ๆ ได้
5. ส่วนที่ปรุงแต่งจิตใจให้คิดดี คิดชั่ว
6. ส่วนที่เป็นตัวการสำคัญในตัวเรา คือ ตัวคิด ตัวทำ ตัวรู้ เป็นต้น
7. ส่วนของรูปที่เป็น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ ปอด สำไส้ เป็นต้น เรียกว่า ดิน มาจาก ดิน มีลักษณะแข้นแข็ง (หมายถึง ข้นจนจวนแข็ง มีกลิ่น)
8. ส่วนที่เป็น ดี (น้ำดี) เสลด หนอง เลือด เหงื่อ น้ำตา น้ำลาย น้ำมูก เป็นต้น เรียกว่า ธาตุน้ำ มาจากธาตุน้ำ มีลักษณะซึมซาบ หรือไหลได้
9. ส่วนของรูปที่เป็นธรรมชาติทำให้ร่างกายอบอุ่น ทำให้ร่างกายทรุดโทรม ทำให้ร่างกายเร่าร้อน เป็นเครื่องย่อยอาหาร เรียกว่า ธาตุไฟ มาจากธาตุไฟ มีลักษณะร้อน
10. ส่วนของรูปที่เป็นลมหายใจเข้า ออก ลมในท้องในไส้ ลมพัดไปตามตัว เรียกว่า ลม มาจากธาตุลม มีลักษณะพัดผ่าน ระบาย หรือทำให้เคลื่อนไหวได้

www.kroobannok.com

กรอบสรุปความรู้

ขันธ์ 5 มาจากคำบาลีว่า **ปัญจขันธ์** หรือ **เบญจขันธ์** เป็นหลักธรรมที่สอนเกี่ยวกับองค์ประกอบของร่างกายมนุษย์ คำว่า “ปัญจ หรือเบญจ” แปลว่า 5 ส่วน คำว่า “ขันธ์” แปลว่า กอง หมายความว่า กายกับใจ แบ่งออกเป็น 5 กอง ได้แก่

1) รูปขันธ์ คือ ร่างกาย หมายถึง ส่วนประกอบของชีวิตที่เป็นสสารมองเห็นสัมผัสได้ ประกอบด้วยธาตุสำคัญ 4 ธาตุ คือ ธาตุดิน เป็นส่วนที่เป็นของแข็งมองเห็นได้ ธาตุน้ำ เป็นส่วนที่เป็นของเหลว ธาตุไฟ เป็นส่วนที่เป็นพลังงานความร้อนในร่างกาย และธาตุลม เป็นส่วนที่เป็นก๊าซ **หรือลมหายใจ**

2) เวทนาขันธ์ คือ ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ (อุเบกขา)

3) สัญญาขันธ์ คือ ความกำหนดได้ จำได้

4) สังขารขันธ์ คือ ความคิด สภาพปรุงแต่งจิตให้คิดดีหรือคิดชั่ว

5) วิญญาณขันธ์ คือ การรับรู้ผ่านประสาทต่าง ๆ เช่น ตา หู คอ จมูก ลิ้น กาย และใจ

www.krooban.com

แบบฝึกหัดที่ 2

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

.....
..

คำชี้แจง : ให้นำตัวอักษรทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้สัมพันธ์

.... 1. ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ เมื่อมีการสัมผัสทางประสาทสัมผัส	ก. รูปขันธ์
.... 2. ความจำได้หมายรู้ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส	ข. สัญญา
3. คนเราประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ กายกับจิต	ค. สังขาร
.... 4. ส่วนประกอบของร่างกายที่มีลักษณะเคลื่อนไหว	ง. วาโยธาตุ
.... 5. ความอบอุ่นภายในร่างกายหรือความร้อนที่เผาผลาญอาหารในร่างกาย	จ. เวทนา
.... 6. สถานที่ปรุงแต่งจิตให้ดีชั่วหรือเป็นกลาง ๆ	ฉ. ธาตุ
.... 7. ธาตุที่มีลักษณะแข็ง เช่น ผม ขน เล็บ หนัง กระดูก	ช. วิญญาณ
.... 8. ส่วนประกอบของร่างกายที่มีลักษณะเหลว เอิบอาบและดูดซึม	ซ. อาโปธาตุ
.... 9. สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างของสิ่งทั้งหลาย	ฌ. ปฐวีธาตุ
.... 10. ความรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และทางใจ	ญ. เตโชธาตุ

www.kroobannok.com

เฉลยแบบฝึกหัดที่ 2

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

.....

..

คำชี้แจง : ให้นำตัวอักษรทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้สัมพันธ์

จ 1. ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ เมื่อมีการสัมผัสทางประสาทสัมผัส ก. รูปขันธ์
ข 2. ความจำได้ หมายรู้ รูปเสียง กลิ่น รส และสัมผัส ข. สัญญา
ก 3. คนเราประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ กายกับจิต ค. สังขาร
ง 4. ส่วนประกอบของร่างกายที่มีลักษณะเคลื่อนไหว ง. วาโยธาตุ
ญ 5. ความอบอุ่นภายในร่างกายหรือความร้อนที่เผาผลาญอาหารในร่างกาย จ. เวทนา
ค 6. สถานที่ปรุงแต่งจิตให้ดีชั่วหรือเป็นกลาง ๆ ฉ. ธาตุ
ฌ 7. ธาตุที่มีลักษณะแข็ง เช่น ผม ขน เล็บ หนัง กระดูก ช. วิญญาณ
ซ 8. ส่วนประกอบของร่างกายที่มีลักษณะเหลว เอิบอาบและดูดซึม ซ. อาโปธาตุ
ฉ 9. สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างของสิ่งทั้งหลาย ฌ. ปฐวีธาตุ
ช 10. ความรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และทางใจ ญ. เตโชธาตุ

www.kroobannok.com

แบบทดสอบหลังเรียน

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. องค์ประกอบของขันธ์ 5 คืออะไร

ก. รูป ตา หู จมูก ลิ้น
ข. รูป เวทนา กาย ใจ วิญญาณ
ค. รูป กาย ใจ วิญญาณ สังขาร
ง. รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

2. หลักธรรมเรื่องธาตุ 4 ที่เป็นลักษณะร้อนในร่างกาย จัดเป็นธาตุใด

ก. ปฐวีธาตุ
ข. อาโปธาตุ
ค. เตโชธาตุ
ง. วาโยธาตุ

3. ในส่วนของรูปขันธ์ มี 4 ธาตุ คือ ธาตุ ดิน น้ำ ลม และไฟ ส่วนประกอบของธาตุคือข้อใด

ก. ผม หนัง กระดูก เอ็น
ข. อุณหภูมิในร่างกาย
ค. ลมในท้อง ลมหายใจ
ง. น้ำดี น้ำตา น้ำเลือด น้ำหนอง

www.kroobannok.com

4. ความรู้สึกสบายใจหรือไม่สบายใจหรือรู้สึกเฉย ๆ จัดอยู่ในเรื่องใด

ก. รูป

ข. สัญญา

ค. วิญญาณ

ง. เวทนา

5. การที่คนเราจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ ต้องอาศัยขันธ์ 5 ในข้อใด

ก. เวทนา

ข. สัญญา

ค. สังขาร

ง. วิญญาณ

6. การเห็นต้นไม้สีเขียว สอดคล้องกับหลักธรรมในข้อใด

ก. รูปสิกขา

ข. สัททสัญญา

ค. คันธสัญญา

ง. โพฏฐัพพสัญญา

7. “วิญญาณขันธ์” ในหลักธรรมเรื่อง ขันธ์ 5 จัดเป็นทุกข์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องใด

ก. ส่วนที่เป็นรูปต่าง ๆ

ข. ส่วนที่เป็นความรู้สึกต่าง ๆ

ค. การรู้แจ้งในอารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6

ง. เป็นสภาพจิตที่ได้รับการปรับแต่งที่ดีแล้ว

8. “ชิวหาวิญญาณ” หมายถึงข้อใด

ก. การรับรู้ทางกาย

ข. การรับรู้ทางจมูก

ค. การรับรู้ทางลิ้น

ง. การรับรู้ทางใจ

www.kroobanmok.com

9. ข้อใดให้ประโยชน์น้อยที่สุดของขันธ์ 5

ก. ทำให้คลายความยึดมั่น

ข. ดำรงชีวิตอย่างไม่ประมาท

ค. ทำให้เข้าใจความสำคัญของร่างกาย

ง. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต

10. การเรียนรู้เรื่อง ขันธ์ 5 มีคุณค่าอย่างไร

ก. ทำให้รู้จักตนเอง

ข. ทำให้เป็นคนมีเหตุผล

ค. ทำให้คนไม่ประมาท

ง. ถูกทุกข้อ

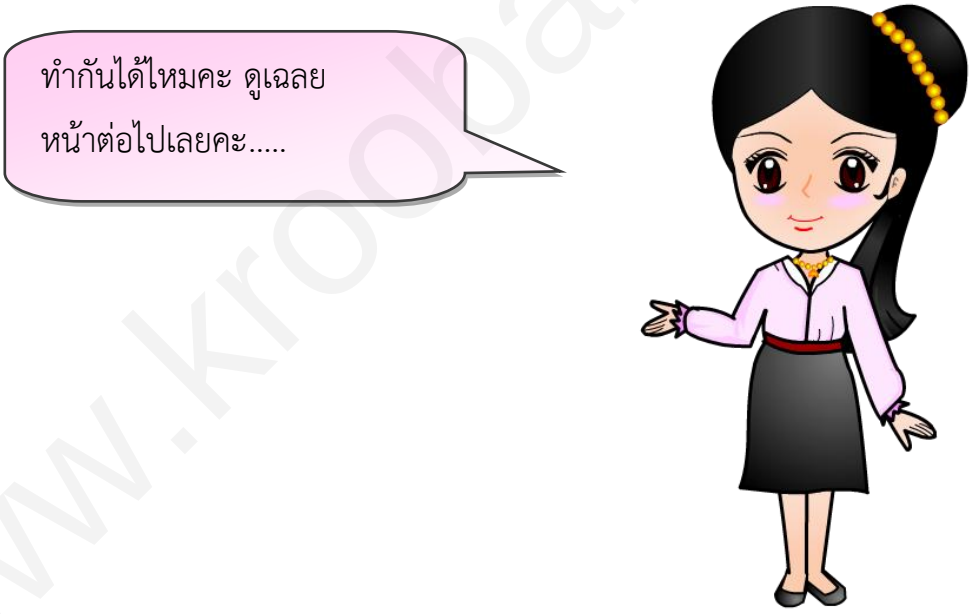

www.kroobannok.com

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

1. ง	6. ก
2. ค	7. ค
3. ก	8. ค
4. ง	9. ค
5. ข	10. ง

www.kroobannok.com

กระดาษคำตอบ

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คะแนนเต็ม 10 คะแนน

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

www.kroobannok.com

สรุปผลการประเมินบทเรียนสำเร็จรูป เล่ม 2 เรื่อง ขันธ์ 5

บทเรียนสำเร็จรูป เล่มที่ 2 เรื่อง ขันธ์ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
คะแนน 10 คะแนน

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อ	รายการ	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ใช้	หมายเหตุ
1	แบบทดสอบก่อนเรียน	10		
2	แบบทดสอบหลังเรียน	10		
3	แบบฝึกหัดที่ 1	10		
4	แบบฝึกหัดที่ 2	10		
รวม		**40**		

www.kroobannok.com

บรรณานุกรม

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และคณะ. (2546). **แบบฝึกหัดพัฒนาการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.1**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และคณะ. (2551). **คู่มือการสอนพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

บุญธรรม ศรสวีสดิ์ และคณะ. (2544). **สื่อเสริมการเรียนการสอน ส018 พระพุทธศาสนาสมบูรณ์แบบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

ปรีชา ช้างชวัญยืน. (2547). **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.**

ผ่องศรี จั่นห้าว และคณะ. (2546). **หนังสือสารการเรียนรู้พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.**

วรพรรณ สังขเวช. (2552). **New สรุปเข้มสังคมศึกษา ม. 1 : แม็ค.** กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

วิทย์ วิศทเวทย์ เสถียร์พงษ์ วรรณปก. **คู่มือครูพระพุทธศาสนา (ม.ป.ป.) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ. (2555). **ศาสนา ศรีธรรม จริยธรรม ชุดกิจกรรมพัฒนาความคิด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.

สมพร อ่อนน้อม และคณะ. **แบบฝึกหัดทักษะรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ม. 1**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

สว่าง วงศ์เลื่อน. (2553). **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. นนทบุรี : เอมพันธ์.

www.kroobannok.com

http://board.palungjit.org/

http://dharmahall.blogspot.com

http://pantip.com/topic/32370706

http://konbandon.igetweb.com/

http://www.bloggang.com/

www.kroobannok.com